

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ОНОМАСТИКА

УДК 808.3-083-55

А. А. Таран

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ТЛО ЗМІН У СЕМАНТИЦІ КОЛЬОРОНАЗВ

У статті описано зміни в семантиці кольороназв, простежено їхні системотвірні ознаки (парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні (дериваційні) відношення в мовній практиці). У мовознавстві існують різні терміни на позначення слів із новим значенням, зокрема: семантичні інновації, неосеми, неосемантизми, лексико-семантичні неологізми, семантичні деривати, семантичні неологізми, неологізми-значення.

Установлено, що змінність семантичного потенціалу слова – лише одна з виразних ілюстрацій до трансформації світоглядних конструктів пізнання світу, відображених у мові соціуму. Крім того, зміни в семантиці кольороназв мають виразне суспільне замовлення. Ідеологічних конотацій набула символіка кольорів атрибутики опозиційних політичних партій після Помаранчевої революції: Партії регіонів (біло-блакитні : синьо-білі : біло-голубі : сині) та народного союзу «Наша Україна – Народна Самооборона» (помаранчеві : помаранчі : помаранчист : «помаранчук» / оранжеві : оранжисти : псевдо-оранжисти). Відбулося формування нових значень і в інших прикметниках-кольороназвах, що спричинило конкурування лексем. Прикметники-кольороназви субстантивуються, а також утворюють розлогі синонімічні ряди, словосполучки, антоніми, омоніми.

Проаналізовано чинники збереження рівноваги між відкритістю українського лексикону до процесів глобалізації та збереженням його національної самобутності.

***Ключові слова:** мовна динаміка, лексикон, семантичні інновації, кольороназва, ідеологічна конотація.*

Постановка проблеми. Однією з характерних тенденцій розвитку лексико-семантичної системи української мови останнього десятиріччя є активне утворення лексичних, словотвірних, орфографічних та семантичних інновацій, стимульованих сучасними суспільно-політичними процесами. Не можна не погодитися з В. В. Жайворонком, який, розглядаючи суспільно-політичний словник як одну з мікросистем загальномовного словника, що народжується самою історією, суспільним життям, стверджує, що такому словнику властиві «найнесподіваніші семантичні зрушення, саме він найактивніше реагує на різноманітні емотивно-оцінні характеристики предметів, явищ, ознак. Інакше кажучи, час інтенсивно змінює політичний словник, тим самим переосмислення вже існуючих у мові слів і висунення в їхній семантичній структурі на перший план соціально важливих (маркованих) значень демонструють об'єктивний розвиток політичного терміна» [3, с. 29].

Н. З. Котелова, акцентуючи на безпосередньому зв'язку суспільного життя і лексикону, динамізм і відкритість останнього, зазначає: «Виникнення нових номінацій як відповідь на соціальний запит, як результат пізнавально-прогресивного освоєння світу – основна рушійна сила неологізації в усіх мовах і на всіх етапах їхнього розвитку» [9, с. 4].

Нейтральні слова на позначення кольору в період соціальних змін також виявляють особливу активність, адже колір – потужний засіб маніпуляції суспільною свідомістю. Передусім спостерігаємо формування нових значень кольороназв, відбувається процес їх неосемантизації, унаслідок чого ускладнюється семантична структура цього розряду слів і вони починають співвідноситися з новим поняттям.

Мета пропонованого дослідження – описати зміни в семантиці українських кольороназв, простежити їхні системотвірні ознаки (парадигматичні, синтагматичні й епідигматичні (дериваційні) відношення в мовній практиці).

Матеріалом для дослідження слугував ідеографічний словник нової української лексики «Активні ресурси сучасної української номінації» колективу авторів за редакцією Є. А. Карпіловської (2013) та картотека нових номінацій, власноруч укладена за матеріалами українськомовних друкованих та інтернет-видань періоду незалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми або напрямів дослідження.

Активні процеси неологізації зумовили посилену увагу не лише до нових слів, але й до їхніх значень. Семантична структура слова, з одного боку, є відносно сталою величиною, вона не зазнає раптових змін, завдяки чому різні покоління мовців розуміють одне одного, з іншого боку, спостерігається процес смислового наповнення слів [8, с. 5–6]. Проблеми аналізу семантики в різний час досліджували Ю. Д. Апресян, В. В. Виноградов, В. фон Гумбольдт, В. А. Звегінцев, Ю. М. Караулов, О. І. Смирницький, Д. М. Шмельов. Цінними для осмислення природи лексичного значення є праці українських учених М. П. Кочергана, О. Г. Муромцевої, М. М. Пилинського, В. М. Русанівського. Новим лексико-семантичним явищем в українській мові присвячено праці Є. А. Карпіловської, Т. А. Коць, Г. Б. Мінчак, Д. В. Мазурик, І. А. Самойлової, О. А. Стишова, Л. В. Струганець та інших дослідників.

Попри незаперечні теоретичні і практичні напрацювання лінгвістики у вивченні семантичної структури слова й смислових зрушень, проблема неосемантизації мовних одиниць до сьогодні не є остаточно розв'язаною. Крім того, нові обставини функціонування української мови як мови держави відкривають у ній нові аспекти, дослідження яких потребує розв'язання певних завдань.

Виклад основного матеріалу. Безпосередній вплив на ідеологізацію прикметників-кольороназв має європейське слововживання, де представлений, за спостереженням В. Н. Полуктова, «весь кольоровий спектр» [6, с. 14]: *червоні* – комуністи, *рожеві* – ліві соціалісти й анархісти, *жовті* – соціал-демократи, *голубі* – ліберальні консерватори, *сині* – праві консерватори, *фіолетові* – праві радикали й фундаменталісти.

Ідеологічних конотацій набула й символіка кольорів атрибутики опозиційних політичних партій після Помаранчевої революції. У свою політичну символіку кожна партія, за твердженням політолога В. Бондаренка, «намагається вкласти якнайбільше національного змісту» [2, с. 6]. Яскравим свідченням зазначеної думки є таке дотепне спостереження журналістів: *...наші політики, що пробують іменуватися «помаранчевими» (хоча насправді значною мірою вже рядяться у інші кольори – біло-червоні, малинові, а частина плавно переходить із помаранчевого у зелено-доларовий, прозоро-газовий чи шоколадно-карамельний)* (Українська правда, 8.06.2006).

За кольорами атрибутики Партії регіонів функціонують лексичні синоніми-субстантивовані прикметники у формі множини зі збірним, сукупним значенням для найменування членів партії: *біло-блакитні* : *синьо-білі* : *біло-голубі* : *сині*, напр.: *Виходило, що начебто в одному місці зібралися біло-блакитні православні, а в іншому – помаранчеві* (Нова доба, 7.08.2008); *Синьо-білі допоможуть помаранчевим формувати уряд* (Україна молода, 13.09.2005); *Тобто вони продовжують з'ясовувати: хто краці – помаранчеві чи біло-голубі і хто крацій у середині помаранчевих* (Вечірні Черкаси, 04.10.2008); *Якщо минулого тижня мітинг на Майдані був жалюгідним за чисельністю, то вчора «сині» піднатужились і звели в Київ протестні маси з різних куточків України* (Україна молода, 04.04.2009). Синій колір – це загальноновизнаний символ влади.

Назви членів народного союзу «Наша Україна – Народна Самооборона» з іноді полярними оцінними конотаціями також створено від кольору атрибутики політичного союзу, напр.: *помаранчеві* : *помаранчі* : *помаранчист* : «*помаранчук*» / *оранжеві* : *оранжисти* : *псевдо-оранжисти*. *Надто ж із огляду на те, що «помаранчеві» у 2005 році вже мали найбільший об'єм влади й тому значно розгубили рейтинг* (Україна молода, 27.12.2007); *Помаранчі зацвітуть вдруге, і цілком можливо, що перед закликem «геть!» може стояти ваше прізвище* (Українська правда, 20.11.2008); *Українські*

*оранжисти-парламентарії звинувачують в цьому геноциді Росію і радянську владу (Україна молода, 15.06.2006); Якщо після цього чи «оранжєві», чи «біло-сині» спробують облаштувати Майдан, оцей саме метапарламент, то це закінчиться скандалом (Новинар, 19.11.2007). Однак у ЗМІ фіксуємо омонімічну назву *оранжєві* на позначення гравців футбольного клубу Голландії, щоправда, okazіональну: *Можливо, в іншій грі оранжєві впоралися б і без Рууда (Високий замок, 27.06.2006).**

Колись звичайні, позбавлені відчутних конотацій колоративи *помаранчевий (оранжєвий, жовтогарячий)* стали національно-прецедентними феноменами, органічними в національній когнітивній базі. За словами прихильників В. А. Ющенко, це колір сонця, тепла, радості, божественності, а за словами іміджмейкерів та прихильників В. Ф. Януковича – колір смерті, гниття, небезпеки [13, с. 78]. Говорячи про жовтогарячий колір, звичний для просторового й предметного континууму української лінгвокультури, треба мати на увазі його сигніфікативний аспект сенсорної семантики. На думку Л. О. Ставицької, *жовтогарячий* колір не належить до архетипних, як *чорний, білий* чи *червоний*, а отже, є до певної міри периферійним, чужим на глибинному психічному рівні [12]. Змістову аберацію *помаранчевого кольору* було застосовано в рекламі В. Ф. Януковича, яка звучала по радіо під звуки «Місячної сонати»: *Кожен з Вас бачив веселку. У ній сім кольорів. Комуś подобається помаранчевий. Але все мусить мати природний колір. Сніг має бути білим, небо – голубим, новорічні ялинки – зеленими. Не позбавляйте себе вибору. Подумайте [12].*

Проте кольороназва *помаранчевий* історично значуща. Як слушно зауважує Ліна Костенко: *«Помаранчевий – це вже не колір. Це стан душі, це вітраж майбутнього»* [4, с. 399]. Водночас письменниця додає: *«Зрештою, це гарний колір, у Нідерландах це королівський колір. Він як очисне помаранчеве полум'я, у якому має згоріти вся нечисть. Навіть щити омонів робляться помаранчеві у відсвітах прапорів»* [4, с. 405]. Це також колір нашого соняшника та гарбуза, що засвідчує природну національну основу.

У мові сучасних українських мас-медіа спостерігаємо активний обіг і розширення сполучуваності лексем. За образним визначенням М. П. Кочергана, «сполучуваність – це своєрідний барометр, який фіксує будь-які зрушення в семантиці слова» [5, с. 77]. Зокрема, значна кількість словосполук із прикметником *помаранчевий* становлять конкурентні синоніми: *помаранчевий Віктор Ющенко : помаранчевий президент, помаранчеві партії : помаранчеві фракції, помаранчева політична сила, помаранчева влада : помаранчева команда : помаранчева коаліція : помаранчева більшість : помаранчевий уряд : помаранчева адміністрація* та ін. Крім того, цей неосемантизм виявляє активний словотворчий потенціал, зафіксовано такі похідні від нього: *помаранчук, помаранчитти, помаранчитися, помаранчист, помаранчевість, помаранчевіння, антипомаранчевий, протипомаранчевий, постпомаранчевий, розпомаранчевий, помаранчитти, спомаранчитти.*

До прикметника *чорний* у СУМі подано словосполуку *чорна біржа* – те саме, що *чорний ринок* [СУМ, XI, с. 353]. За словником Д. Мазурик, *чорний ринок* – «це неофіційний, нелегальний ринок із метою одержання і приховування прибутків від незаконної діяльності», а *чорний курс* – «неофіційний курс обміну валюти, курс валюти на чорному ринку» [СМ, с. 128]. Отже, тут спостерігаємо не появу значення, а його розвиток, залучення до такого означення нових об'єктів і формальних засобів вираження: *чорна міграція* (з похідним від прикметника *чорний* із таким значенням іменником *чорнота* як найменування нелегального бізнесу, пов'язаного з доставленням мігрантів через кордон), *чорна готівка*, калка з російської *чорний нал, платити по-чорному*. Помітно розширилися межі сполучуваності прикметника *чорний*, що зумовлено, на жаль, реаліями життя сучасної України, наприклад: *Прикро, але цей чорний кредит був підтриманий і головою облдержадміністрації, незважаючи на заперечення спецслужб (Молодь*

Черкащини, 28.05.2008); *Оскільки не обов'язково заходити на Google, Yandex, Yahoo, аби знайти «чорний сайт»* (Новинар, 31.07.2009).

Відбулося формування нових значень і в інших прикметниках-кольороназвах, що також призводить до конкурування лексем. Зокрема, лексема *зелений* уживається на позначення екологічних напрямів та рухів, мета яких – захист довкілля. За СУМом *зелений* «1. Один із основних кольорів спектра – середній між жовтим і блакитним; // Який має колір трави, листя, зелені; 2. Зробл. із зелені, рослинності; 3. Недозрілий, недоспілий (про злакові рослини, фрукти, овочі); 4. *розм.* Хворобливо блідий (про колір обличчя, шкіри людини); 5. *перен. розм.* Який не має життєвого досвіду; недосвідчений» [СУМ, III, с. 553–554]. Нове значення прикметника *зелений* зреалізовано в різних словосполученнях і вступає в синонімічні відношення зі словами *природоохоронний, екологічний, чистий (екологічно чистий)*, напр.: *«зелені» організації* (Україна молода, 22.06.2006); *новий «зелений» екологічний порядок* (Новинар, 26.06.2009); *зелений бізнес*, (Новинар, 7.08.2008); *«зелений» і екологічно «дружній» проект* (Новинар, 16.04.2008); *Як тише видання [Дело – АТ], в Італії прийняті державою заходи мають яскраво виражений «зелений» відтінок – премія залежить від того, наскільки забруднював атмосферу старий автомобіль і наскільки екологічний новий* (Новинар, 6.03.2009); *Зелений концерт, що пройшов 7-го липня, був організований американською компанією SOS за підтримки колишнього віце-президента США Альберта Гора* (Новинар, 30.08.2007).

На активність цього слова вказують передусім уже засвідчені у вищезгаданому ідеографічному словнику нової лексики «Активні ресурси сучасної української номінації» форми вищого й найвищого ступенів порівняння: *зеленіший – найзеленіший*, напр.: *Отже, основне питання: хто «зеленіший» – паперові книжки чи електронні рідери?* (Інформаційно-просвітницький блог для бібліотекарів – libinnovate.wordpress.com, 5.01.2011); *Експерти британського видання The Economist визначили десятку найчистіших і «найзеленіших» країн* (Сайт мандрівок – travel.tochka.net, 29.11.2010). Функціонують активно вже й похідні від прикметника *зелений* із таким його новим значенням: назва опредметненої ознаки *зеленість*, віддієслівні іменники із процесуальною семантикою *«озеленення», «позеленіння»*: *Майбутнє України – сталий розвиток та «озеленення» економіки* (Інтернет-видання «Полтавщина» – poltava.pl.ua, 29.10.2010); *Українці ще раз засвідчили належність до європейського вибору, що знаходить своє відображення і в «позеленінні» бізнесу як наслідку екологічної політики* (Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка – jourlib.univ.kiev.ua, 2012), прислівник *по-зеленому*: *Буковинців навчать думати «по-зеленому» ...тобто, щоб піклування про збереження природи стало способом їхнього життя»* (Новини Чернівців – vidido.ua, 21.07.2011). Спостерігаємо розвиток семантики таких похідних дієслів, як *озеленити, озеленювати*. За СУМом *озеленювати* – «створювати зелені насадження; насаджувати дерева, кущі, квіти і т. ін». Проте зафіксовані приклади засвідчують інший аспект значення «вжити заходи щодо охорони навколишнього середовища», напр.: *Чи здатна Україна озеленити власну енергетику?* (УНІАН – economics.unian.net, 13.08.2011).

На позначення доларів уживають жаргонізм – субстантивований прикметник *зелений – зелененький* (частіше – у формі множини *зелені*). У словнику української жаргонної лексики Л. О. Ставицької ці лексеми на позначення доларів зафіксовані з похідними *зеленка², зеленуха, зелень* [11, с. 124–125].

У мові військових функціонує жаргонізм *зеленка* «арм. Маскувальна форма з зеленими розводами» [11, с. 125]. Проте останнім часом прикметник *зелений* уживається в словосполученні *зелені чоловічки* на позначення військових з Росії, одягнених у зелену маскувальну форму, напр.: *Гриценко не виключає, що «зелені чоловічки» вже в Києві* (ТСН, 15.03.2014). Крім того, для позначення військових підрозділів або родів військ у мові сучасної публіцистики часто вживаються перифрази – назви головних уборів у поєднанні з властивим такому військовому об'єднанню кольором. Наприклад, *зелені*

кашкети – прикордонники. Тільки від початку року зелені кашкети затримали 32 порушники і вилучили товарів на 125 тисяч 648 грн. (Високий замок, 25.07.2006); *чорні берети* – морські піхотинці, напр.: На полігоні російського Чорноморського флоту (ЧФ його в Україні орендує) наші «чорні берети» висаджувались комбінованим способом, тобто одночасно з моря і повітря, аби блокувати, оточити і роззброїти «бандформування й терористичні групи» у вигляді конкретних фанерних мішеней (Україна молода, 14.09.2008); *блакитні берети* – воїни-десантники, напр.: І справді: «блакитні берети» вирізняються серед інших міцним братерством, взаємопідтримкою і взаємовиручкою (Хрещатик, 29.08.2006). На думку І. А. Самойлової, подібні назви, що прийшли з розмовної мови, не мають яскравого емоційно-експресивного забарвлення. Їх можна розглядати, очевидно, як скорочені, зручніші в спілкуванні назви замість розгорнутих описових зворотів [8, с. 116]. Таке твердження видається нам занадто категоричним, адже подібні сталі спеціалізовані словосполучення вже набули статусу перифраз-замінників нейтральної номінації, а отже, й виразної образності.

Прикметник *сірий* найчастіше сполучається з іменником *імпорт* і конкурує з прикметниками *не цілком законний, фальшивий, неофіційний, підроблений*, напр.: – Де ви купували iPhone? Він *сірий*? (*неофіційний*?) (Новинар, 17.10.2008); Павло Слободянюк сказав, що зазначене нововведення покликане притинити «*сірий імпорт*» мобільних телефонів в Україну, втрати від якого, за оцінками УДЦР, становлять 1–1,5 млрд. гривень на рік тільки за рахунок несплати ПДВ при ввозі мобільних телефонів в Україну (Новинар, 6.04.2009). Із таким значенням уживається й похідний прислівник *по-сірому* (платити зарплату).

Прикметник *білий* за СУМом «1. Який має колір крейди, молока, снігу; протилежне чорний (*біла хмара, біла сорочка, біла водяна ліля*); // Безколірний, безбарвний, прозорий (*біла горілка*); *білий двір* – заст. *не забруднений, чистий двір*» [СУМ I, с. 181–182] синонімізується в переносному значенні зі словами *законний, чистий, правдивий, справжній*, напр.: ... наявність «*білої*» заробітної плати (День, 28.07.2006). На базі цього неосемантизму з'явилися вже й прислівники *по-білому, набіло* та дієслово *вібилити* (*імпорт техніки*), напр.: *Це принаймні те, що виплачується «набіло»* (Експрес, 14.02–21.02.2008).

У словнику «Активні ресурси сучасної української номінації» зафіксовано такі словосполучення *білий мобільник, білий піар, білий ринок, білий список, біла техніка, «біла технологія»*. Потужний функціональний потенціал лексеми *білий* із його новим значенням «законний, офіційний» доводить формування за його участю синонімічних та антонімічних об'єднань номінацій: «*білі технології*» (*роботи з виборцями*): «*тонкі технології*», *позаправові політичні маніпулювання*: «*брудні технології*», *неправові (протизаконні) політичні маніпулювання; платити по-білому – платити по-сірому – платити по-чорному, по-темному* [1, с. 57–58].

До недавнього часу нормативні словники до прикметника *жовтий* подавали дефініцію «1. Який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між оранжевим і зеленим; який має колір золота, яєчного жовтка, соняшникового суцвіття» [СУМ, II, с. 540]. Нині він з'являється в текстах українських мас-медій із новим оцінним значенням «неправдивий, брудний, скандальний». Нове значення прикметника *жовтий* стало базою для неосемантизації не лише іменника *жовтизна*, а й форми вищого ступеня порівняння цього прикметника: *Мені прикро, але українські медіа стали жовтішими* (Новинар, 4–10.07.2008). Крім того, прикметник *жовтий* із новим значенням має здатність утворювати й нові номінативні словосполучення, залучаючи до такого означення нові об'єкти дійсності й поняття, напр.: *Жовта журналістика жовта не через інформацію, а через те, як вона її подає. У нас в новинах може бути інформація про скандали і сенсації, але «жовтих» прийомів, низької лексики і порпання в брудній білизні не буде* (приклади з однієї публікації в: Новинар, 4–10.07.2008); *Журналісти «жовтого» видання просто підгледіли, що фрау Шредер-Кенф у Ганновері ... прогулюється з коляскою...* (Україна молода, 18.08.2006); *...такими журналістів роблять не в останню*

чергу продюсери, які пропонують гроші чи створюють «жовті» приводи для матеріалів, епатують, таким чином про творчість уже і часу й місця немає поговорити (Україна молода, 19.08.2006); Хіба вас не примушували ставити «жовті» чи особисті питання, коли ви працювали віджеєм на Biz-TV? (Україна молода, 19.08.2006).

Історію появи терміна *жовта преса* й відповідного значення прикметника *жовтий* у LINGVO'12 подано так (у СУМі ця сполука відсутня): друковані видання, насичені вульгарними і сенсаційними матеріалами, дуже часто – неправдиві; бульварна преса, видання для юрби. Вислів з'явився в 1890-і роки з легкої руки американського журналіста Е. Уордмана, який назвав «жовтими» ЗМІ Нью-Йорка: газети «Нью-Йорк уорлд» та «Нью-Йорк джорнал». Безпосереднім поштовхом для метафори став популярний комікс Р. Аутколта про «Жовтого хлопчика», героя якого за допомогою нової технології кольорового друку зображували на сторінках газети в сорочці жовтого кольору. Комікс із 1896 р. постійно друкували в недільному додатку до газети «Нью-Йорк уорлд». Жовтий колір у такий спосіб пов'язували із якістю видання вміщених у ньому матеріалів, визначаючи їх як масове, дешеве, низькорозрядне читиво, розвагу для невибагливої публіки.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, розлогі групи номінацій засвідчують те, що в Україні відчутна мода на лексеми-кольороназви як особливо значущі символи певних політичних сил. У семантиці таких номінацій відображено національні традиції надання кольорам експресивно-оцінних значень. Перспективи подальших досліджень убачаємо в описі виявів термінологізації сучасної української суспільно-політичної лексики, визначенні передумов і чинників формування спеціалізованих значень загальноживаних слів.

Список використаної літератури

1. Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики / [відп. ред. Є. А. Карпіловська]. – К. : ТОВ «КММ», 2013. – 414 с.
2. Бондаренко В. Таємниці піару / В. Бондаренко // Українське слово. – 2000. – Ч. 40. – С. 6.
3. Жайворонок В. В. Сучасний суспільно-політичний словник: процес оновлення / В. В. Жайворонок // Історія, стан і перспективи розбудови української термінології. – К. : НМК ВО, 1992. – С. 29–35.
4. Костенко Л. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
5. Кочерган М. П. Слово і контекст / М. П. Кочерган. – Львів : Вища школа. Вид-во при Львів. ун-ті, 1980. – 184 с.
6. Полуэктов В. Н. Экстралингвистические факторы отбора и функционирования единиц лексического поля «Внешняя политика» (на материале прессы СССР и Германии 1982–1991 годов) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. – Саратов, 1991. – 17 с.
7. Російсько-український словник / [за ред. В. В. Жайворонка]. – К. : Абрис, 2003. – 1424 с.
8. Самойлова І. А. Процеси семантичної деривації в лексиці сучасної української літературної мови (на матеріалі неологізмів 70-90-х років ХХ ст.) : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Самойлова Ірина Анатоліївна. – К., 1999. – 165 с.
9. Словарь новых слов русского языка. 1950–1980 г. / [под ред. Н. З. Котеловой]. – Санкт-Петербург : Дмитрий Буланин, 1995. – 878 с.
10. Словник української мови : В 11-и т. / [ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
11. Ставицька Л. Український жаргон / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
12. Ставицька Л. О. Дискурс помаранчевої пристрасти / Л. О. Ставицька. – Критика. – 2005. – № 3. – С. 3–16.
13. Тищенко О. Мова Помаранчевої революції / О. Тищенко // Українська мова. – 2005. – № 4. – С. 77–93.

Одержано редакцією 14.03.14

Прийнято до публікації 16.03.14

Общественно-политический фон изменений в семантике цветообозначений

В статье описаны изменения в семантике цветообозначений, проанализированы их системообразующие особенности (парадигматические, синтагматические и этидигматические (деривационные) отношения в языковой практике). В языкознании существуют различные термины для обозначения семантических инноваций, в частности: неосемы, неосемантизмы, лексико-семантические неологизмы, семантические дериваты, семантические неологизмы, неологизмы-значения. Установлено, что изменчивость семантического потенциала слова – лишь одна из ярких иллюстраций трансформации мировоззренческих конструктов познания мира, отраженных в языке социума. Кроме того, изменения в семантике цветообозначений имеют явный общественный заказ. Идеологические коннотации приобрела символика цветов атрибутики оппозиционных политических партий после Помаранчевой революции: Партии регионов (бело-голубые : сине-белые : бело-голубые : синие) и народного союза «Наша Украина – Народная Самооборона» (помаранчевые : помаранчи : помаранчист : «помаранчук» / оранжевые : оранжисты : псевдо-оранжисты). Произошло формирование новых значений в семантике и других прилагательных-цветообозначений, что приводит к конкуренции слов. Прилагательные-цветообозначения субстантивируются, а также образуют объемные синонимические ряды, словосочетания, антонимы, омонимы. Проанализированы факторы сохранения равновесия между открытостью украинского лексикона к процессам глобализации и сохранением его национальной самобытности.

Ключевые слова: языковая динамика, лексикон, семантические инновации, цветообозначение, идеологическая коннотация.

Social and political background in changes in the semantics of color

In this article changes in the semantics of color, traced their systemotvirni features (paradigmatic, syntagmatic and epidyhmatychni (derivational) relations in linguistic practice) are discribed. In linguistics there are different terms to refer to the words of the new value, such as: semantic innovation of neosem, neosemantyzms, lexical-semantic neologisms, semantic derivatives, semantic neologisms, neologisms value. It is established that the potential variability of semantic word – just one of the expressive illustrations to transform ideological constructions of knowledge of the world, reflected in the language of the society. In addition, changes in the semantics of color have a distinct social order. Symbols of color attributes of opposition political parties were acquired ideological connotations after the Orange Revolution: Party of Regions (white and blue : blue and white : white and blue : blue) and the People's Union «Our Ukraine – People's Self-Defense» (orange : orange : pomaranchyst : «pomaranchuk» / orange : Orangeman : pseudo-Orangeman). There was the formation of new values and other adjectives of color, that leads to competing tokens. Adjectives of color – substantyvuyutsya and form a vast series of synonyms, word-combination, antonyms, homonyms. The factors to maintain balance between the openness of Ukrainian lexicon in the process of globalization and the preservation of its national identity.

Keywords: language dynamics, vocabulary, semantic innovation, color term, ideological connotation.

УДК 81'373.611

ОНОМАСИОЛОГИЧЕСКИЕ КЛАССЫ АТРИБУТИВНЫХ КОМПОЗИТОВ

Целью данной статьи является описание основных ономасиологических классов атрибутивных композитов. Рассматриваются проблемы формирования семантической структуры композитов, образованных на базе атрибутивных словосочетаний. Главной особенностью универбализационных композитов является их полное семантическое тождество